

217

217 marzo-abril 2020

revista galega de
pensamento
cristián

marzo-abril 2020

217

revista galega de pensamento cristián

Encrucillada

**A coeducación como resposta na educación afectivo-sexual.
Construíndo un novo modelo de persoa**
por Lola Ferreiro Díaz

Cara a unha renovada teoloxía da sexualidade. Quince propostas
por Javier de la Torre Díaz

A busca do infinito na poesía de Carvalho Calero
por Xesús Portas Ferro

**A Promoción da Saúde Afectivo Sexual desde o Centro
de Planificación Familiar Municipal da Coruña**
por Chus Díaz Anca

**Revolta de mulleres na Igrexa. Ata que a
igualdade sexa costume**
por Asoc. Mulleres Cristiás Galegas Exeria

Día da Clase Obreira Galega
por Antón Pérez Vázquez

Crónica da Igrexa
por Manuel Regal Ledo

Edita Asociación Encrucillada
Presidente: Andrés Torres Queiruga
Vicepresidente: Pedro Fernández Castelao
Secretaría: Elvira Santos Pena
Tesoureiro: José María Fernández Vázquez

Mesa de Redacción

Pedro Fernández Castelao (dirección)
Marisa Vidal Collazo (secretaría)
Xosé Manuel Caamaño López (redacción)
Manuel García Villasenín (redacción)
Carme Soto Varela (redacción)

CONSELLO DE REDACCIÓN

Xesús Acuña Garrido	Xosé Manuel Pensado Figueiras
Xoán Bernárdez Vilar	Victorino Pérez Prieto
Xaquín Campo Freire	Xesús Portas Ferro
María José Cancelo Baquero	Manuel Regal Ledo
Anxos Canive Brión	Luis Rodríguez Álvarez
Ramón Cao Martínez	Lucía Santiago Díaz
Hermelinda Dapena Tarela	Elvira Santos Pena
José María Fernández Vázquez	María do Carme Solloso Blanco
Antón Gómez González	Modesto Suárez Pérez
Santiago González Avión	Andrés Torres Queiruga
Mariano Guizán Sánchez	Engracia Vidal Estévez
Xosé Antón Miguélez Díaz	Pilar Wirtz Molezún

PREMIOS E MENCIÓNS

A Revista Encrucillada obtivo o Premio Pedrón de Ouro en 1991
Declarada Asociación de Interese Público o 17/7/2008, co n.º Galicia 7708

REDACCIÓN E ADMINISTRACIÓN

R/ Ángel Rodríguez González n.º 20
15702 SANTIAGO DE COMPOSTELA
Teléfono 981 813 608
e-mail: encrucillada@encrucillada.gal
Páxina web: www.encrucillada.gal

PREZOS DA SUBSCRICIÓN

Prezos da subscrición anual (5 números)

- Ordinaria 25 €
- De apoio a partir de 30 €
- Bonificada 20 €
- Número solto 7 €
- Dixital 15 €

CONTA CORRENTE:

ABANCA. IBAN: ES07 2080 0500 5330 4004 3431

Publicación bimestral

ÍNDICE - SUMARIO

N.º 217
Volume XLIV
marzo-abril 2020

Guieiro por Pedro Castelao	3
Estudos A coeducación como resposta na educación afectivo-sexual. Construíndo un novo modelo de persoa por Lola Ferreiro Díaz	5
Cara a unha renovada teoloxía da sexualidade. Quince propostas por Javier de la Torre Díaz	22
A busca do infinito na poesía de Carvalho Calero por Xesús Portas Ferro	40
Achega A Promoción da Saúde Afectivo Sexual desde o Centro de Planificación Familiar Municipal da Coruña por Chus Díaz Anca	69
Documentos Revolta de mulleres na Igrexa. Ata que a igualdade sexa costume por Asoc. Mulleres Cristiás Galegas Exería	78
Día da Clase Obreira Galega por Antón Pérez Vázquez	84
In memóriam Juan de Dios Martín Velasco por Andrés Torres Queiruga	92

Crónica

Carta desde a banda da esperanza
por Manuel Regal Ledo 95

Recensións

*Perspectivas del Absoluto. Una aproximación místico-fenomenológica
a las religiones*
por Victorino Pérez Prieto 110

Ricardo Carvalho Calero. O Anxo da Terra
por Miguel A. Mato Fondo 115

Ilustracións

por Soedade Pite 49, 81

Guieiro

O número 217 de *Encrucillada* (marzo-abril de 2020) recibirano os nosos subscritores e subscritoras en papel tan pronto como a crise da Covid-19 nolo permita. Non obstante, queremos por xa, cumprindo os prazos habituais, a disposición de todos os lectores interesados en formato dixital, en aberto e completamente de balde, para paliar co noso pequeno grao de area as consecuencias do illamento provocado por esta pandemia mundial.

Trátase dun número con material heteroxéneo, malia estar todo el artellado ao redor da cuestión da educación da afectividade e a sexualidade. Velaí a súa cerna.

Lola Ferreiro Díaz aborda nun primeiro estudo o tema desde a perspectiva da coeducación. Segundo a autora: «se non é coeducación, non é educación; se non é igualdade de todos os seres humanos, non é democracia; se non hai compromiso con esta causa, non é posible mudar o mundo de base». Porque diso parece que se trata: de mudar a relacións entre homes e mulleres, de xeito que, dende pequenos, eduquemos á seguinte xeración nunha igualdade básica que poña fin á subordinación das mulleres aos homes, así como a todo tipo de maltrato machista. Non é doado combater inercias inconscientes, pero xogámonos o futuro no intento.

Nunha liña similar está a achega de Chus Díaz Anca. Pero agora centrada na educación afectiva e sexual e cun claro interese informativo acerca de iniciativas, cursos e obradoiros.

Javier de la Torre aporta un estudo de reflexión teolóxica desde o punto de vista da teoloxía moral. Ofrece pautas de renovación na comprensión e avaliación da sexualidade en diálogo coa tradición e co maxisterio da Igrexa tendo en conta unha nova aproximación á realidade cambiante e fráxil das relacións humanas. Cómpre unha nova reflexión teolóxica que volva reconciliar a doutrina oficial da Igrexa coa práctica real dos fieis en apertura e discernimento dos verdadeiros desafíos da humanidade neste delicado e íntimo campo.

Na busca dun novo papel das mulleres na Igrexa está o manifesto promovido pola Asociación Mulleres Cristiás Galegas Exeria aliñado co Consello de Mulleres Católicas baixo o lema «*Ata que*

Cara a unha renovada teoloxía da sexualidade. Quince propostas

Javier de la Torre Díaz¹

Quixese con estas liñas trasladar algo das aprendizaxes destes últimos anos que como teólogo moral e laico adquirín ao traballar estes temas con certo interese. Preocúpame a necesidade dun novo modelo de teoloxía da sexualidade para dicir algo significativo aos homes e ás mulleres de hoxe. O estrondo que supuxo a *Humanae Vitae* en 1968 e os silencios tras os seus cincuenta anos (2018) reflicten na práctica moitos dos desafíos e das limitacións da moral católica actual. Este navegar entre silencios e estrondos é un bo punto de partida para estas pobres palabras que ofrecemos para renovar unha teoloxía da sexualidade.

1.- A renovación pasa por abandonar o paternalismo e o clericalismo

Durante moitos séculos, o paternalismo médico, o paternalismo político-xurídico e o paternalismo eclesiástico gobernaron coas súas orientacións xerárquicas e autoritarias o corpo humano, a cidade e a alma. Na modernidade foise conquistando un modelo democrático de goberno na *polis*. No ámbito cristián católico non foi até o Concilio Vaticano II cando se puxeron os primeiros cimentos dunha eclesiología de comunión, menos xerárquica e máis atenta á sinodalidade do primeiro milenio. Moitos non asumen un modo de vivir adulto e seguen afeitos a facer o que manda a santa Madre Igrexa, a un estilo marcial e militar de obedecer. Moitos clérigos

¹ Javier de la Torre é doutor en Dereito e licenciado en Filosofía e Teoloxía moral. Actualmente dirixe a Cátedra de Bioética e o Máster de Bioética da Universidade Pontificia Comillas e presidente do Comité de Ética desta universidade.

están afeitos a mandar e a dirixir, a ter certo control e autoridade sobre o comportamento doutros. Hoxe resulta decimonónico o paternalismo eclesial en temas de moral sexual conxugal por parte de clérigos e célibes e un estilo de moral claramente clerical que se «entremete» na intimidade dos outros. Unha renovada teoloxía moral parte de saber falar horizontalmente e compartir experiencias mutuas sobre os afectos e a sexualidade, clérigos e laicos.

Xa superamos, grazas a Deus, o paradigma piano (entre Pío VII –1800– e Pío XII –1958–), que se caracteriza por unha Igrexa que se afirma a si mesma, unha mentalidade conservadora e defensiva ante o mundo cambiante e unha concepción xerárquica, autárquica e clerical. Un exemplo paradigmático é Pío X cando en *Veherementer Nos* en 1906 afirmou sobre o ser da Igrexa:

Esta sociedade é, por tanto, en virtude da súa mesma natureza, unha sociedade desigual (*inequale*); é dicir, unha sociedade composta de distintas categorías de persoas: os pastores e o rabaño, isto é, os que ocupan un posto nos diferentes graos da xerarquía e a multitude dos fieis. E estas categorías son de tal modo distintas unhas doutras, que só na categoría pastoral residen a autoridade e o dereito de mover e dirixir aos membros cara ao fin propio da sociedade; a obriga da multitude, en cambio, non é outra que deixarse gobernar e obedecer docilmente as directrices dos seus pastores.

2.- A renovación parte da realidade e proximidade á experiencia da sexualidade

Gaudete et Exultate afirma con profundidade:

«En realidade, a doutrina, ou mellor, a nosa comprensión e expresión dela, non é un sistema pechado, privado de dinámicas capaces de xerar interrogantes, dúbidas, cuestionamento, e as preguntas do noso pobo, as súas angustias, as súas pelexas, os seus soños, as súas loitas, as súas preocupacións, posúen valor hermenéutico que non podemos ignorar se queremos tomar en serio o principio de encarnación. As súas preguntas axúdannos a preguntarnos, o seu cuestionamento cuestiónanos» (44).

Normalmente preséntanse tres posturas posibles ante a moral sexual: silencio, asentimento e disenso. A outra posibilidade, aínda non suficientemente explorada, é a aberta polo propio Paulo VI dunha exposición doutrinal moito máis ampla, orgánica e sintética que a realizada até daquela. Isto supón promover os diálogos entre os teólogos e o maxisterio, favorecer unha comprensión máis clara da evolución moral e discernir a forma e o sentido das diferenzas morais na Igrexa. Está mirada máis ampla e xeneralizada na linguaxe e na antropoloxía supón unha comprensión máis fonda e menos *fisicalista* da vinculación sexualidade e procreación, situar os temas sexuais dentro dos modos de vida, recuperar a centralidade do amor, descubrir o valor dos pequenos pasos –aínda que sexan só iniciais e confusos– dunha humanidade vulnerable, a procura dun exercicio máis humano e responsable da sexualidade. Esta mirada ampla supón valorar o importante que é no campo da sexualidade: previr, educar, axudar, aconsellar, estar presentes xunto ás persoas, acompañar.

Esta hermenéutica ampla supón deixar ao carón teorías e normas e propoñer profeticamente valores, moitas veces contraculturais, ao tempo que denunciar condicionamentos culturais, sociais, políticos e económicos na sexualidade (AL 201). Así, a teoloxía recuperaríase a súa dimensión profética.

15. - A renovación supón buscar novos equilibrios e unha hermenéutica máis sintética

AL realiza unha hermenéutica sintética ao poñer no centro da súa exhortación o amor no precioso capítulo cuarto. É todo un tratado sobre o amor mutuo. Non é o amor romántico, senón o amor en transitivo, a outra persoa concreta nunha situación concreta e limitada, é o amor cotián.

A moral sexual foi obxecto de moitas obsesións estériles. Cómpre gardar unha adecuada proporción dos temas (EG 34), evitar desequilibrios pouco evanxélicos. Non se pode só insistir no sexo e esquecer sempre a caridade e a xustiza (EG 38). Como afirmou Francisco na entrevista ao P. Spadaro:

As ensinanzas da Igrexa, sexan dogmáticas ou morais, non son todas equivalentes. Unha pastoral misioneira non se obsesiona por transmitir de modo desestruturado un conxunto de doutrina para impoñelas insistentemente. O anuncio misioneiro concéntrase no esencial, no necesario, que, por outra banda, é o que máis apaixona e atrae, é o que fai arder o corazón, como aos discípulos de Emaús

Temos, por tanto, que atopar un novo equilibrio, porque doutra maneira o edificio moral da Igrexa corre o perigo de caer coma un castelo de naipes, de perder a frescura e o perfume do Evanxeo. A proposta evanxélica debe ser máis sinxela, máis profunda e irradiante. Só desta proposta xorden logo as consecuencias morais.

É o momento, seguindo os criterios de *Evangelii Gaudium* de volver ao centro, ao esencial (35), ao Evanxeo (11). Isto supón recoñecer unha xerarquía de verdades morais (EG 36), non insistir no secundario (34), poucos mandatos (43), dar primacía ao amor e á misericordia (37), dar primacía á graza sobre a lei, a Xesucristo sobre a Igrexa, á Palabra sobre o Papa (38).

Desde este centro é desde onde hai que expor a educación das emocións e a educación sexual. A educación das paixóns e a sexualidade supón axudar a madurar a espontaneidade, a discernir os impulsos do corazón, «humanizar os impulsos» (AL 151). Así, a teoloxía axudará a humanizar e plenificar a sexualidade.

Javier de la Torre Díaz
U. Pontificia Comillas
Traduciu Chema Felpeto

